

นาฏยรังสรรค์ร่วมสมัย ชุด “เมขลา-รามสูร”
โดยใช้เทคนิค Contact Improvisation
The Recreation of Contemporary Dance
“Mekhala-Rammhasul”
with Contact Improvisation Technique

จिरายุต เพื่อดมุด¹
Jirayus Puatput

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างสรรค์การแสดงนาฏยรังสรรค์ร่วมสมัย ชุด “เมขลา-รามสูร” โดยใช้เทคนิค Contact Improvisation ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสร้างสรรค์โดยมีวิธีการวิจัยประกอบด้วย การค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์การมีส่วนร่วม

ในการสร้างสรรค์ผลงานผู้วิจัยได้ตีความเรื่องราวในวรรณคดีกับเหตุการณ์ในปัจจุบัน และเลือกใช้ลำดับการนำเสนอเรื่องราวของการแสดงเบิกโรงชุด เมขลา-รามสูร ไว้รวมถึงโครงสร้างท่ารำนนาฏศิลป์ไทยแต่ได้ปรับการนำเสนอลีลา เพื่อให้เกิดความอิสระในการเคลื่อนไหวร่วมกับเทคนิค Contact Improvisation โดยได้แบ่งออกเป็นออก 3 ขั้นตอนคือ 1. การเรียนรู้ 2. การรื้อ 3. การสร้าง จากนั้นผู้วิจัยได้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ประเมินผลการแสดง ในด้านการรูปแบบการนำเสนอทฤษฎีและกลวิธีการแสดง สุนทรียรสคุณค่าทางศิลปะ และการใช้เทคนิค Contact Improvisation

สรุปได้ว่า การแสดงนาฏยรังสรรค์ร่วมสมัย ชุด “เมขลา-รามสูร” โดยใช้เทคนิค Contact Improvisation ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยได้นำเสนอเทคนิควิธีการตะวันตกที่เลือกใช้ผสมกับนาฏศิลป์ไทย เป็นการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยในรูปแบบใหม่ได้อย่างลงตัว ที่ไม่ทำให้ของเดิมเสียหาย และยังคงไว้ซึ่งเรื่องราววรรณคดีไทยที่สะท้อนความเป็นปัจจุบันไปพร้อมๆ กัน ถือเป็นอีกหนึ่งแนวทางในการสร้างสรรค์การแสดงในรูปแบบตะวันตกจากโครงสร้างนาฏศิลป์ไทย แก่งวงการนาฏศิลป์ของประเทศไทย

คำสำคัญ นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย, เมขลา-รามสูร

Abstract

The aim of this study is to recreate contemporary dance “mekhala–rammhasul” with contact improvisation technique this is a creative research whose methodology consists of documentary

research, interviewing, observing with participation, and then creating a performance with contact improvisation technique.

To create the performance, the researcher interprets the story and adapts it into contemporary context. The original order of the story and the structure of Thai dance are retained. Some forms of Thai dance are retained to create more flexibility in the movement with contact improvisation technique. The dance was presented to public and dance experts who evaluated the dance in terms of performance structure, aesthetic value and the use of contact improvisation technique. The results show that the recreation of contemporary dance “mekhala-rammhasul” with contact improvisation technique is highly interesting and divisible balanced between western dancing techniques and Thai classical dance without destroying the Thai classical dance convention. The performance shows one of the ways in creating contemporary dance with Thai classical dance structure and western dance technique.

Keywords: Thai contemporary dance, mekhala-rammhasul

บทนำ

การสร้างสรรค์การแสดง เป็นการคิด การออกแบบประดิษฐ์ การพัฒนา รูปแบบวิธีการการนำเสนอการแสดงที่แปลกใหม่ เพื่อสร้างการแสดงให้เกิดขึ้น การสร้างสรรค์งานทางด้านนาฏศิลป์ปรากฏในหลายรูปแบบ ซึ่งแต่ละรูปแบบนั้นก็ขึ้นอยู่กับพื้นและจินตนาการของนักออกแบบ หากศึกษา ค้นคว้าแล้วจะพบว่า “นาฏศิลป์” ในรูปลักษณะปัจจุบันแตกแขนงออกไปหลากหลายลักษณะ ที่มีกระบวนการ ทำ การเคลื่อนไหว และมีวิธีการนำเสนอที่แตกต่างไปตามกาลเวลาตามสภาพภูมิหลังของศิลปินแต่ละคน แต่สิ่งที่น่าค้นหาสนใจมากที่สุดเห็นจะเป็นแนวคิด หรือ

แรงบันดาลใจที่ฝังลึกในใจเขาเหล่านั้น ก่อนจะสะท้อนออกมาเป็นการแสดงให้ผู้ชมได้ชื่นชม (พีรพงศ์ เสนไสย, 2546)

การแสดงเบิกโรงชุด เมขลา-รามสูร เป็นการแสดงที่มาจากความเชื่อในตำนานฟ้าแลบฟ้าร้อง และได้นำตำนานที่เกิดขึ้นจากความเชื่อนี้ มาประดิษฐ์เป็นท่ารำเชื่อมโยงให้เกิดเป็นเรื่องราวขึ้น การแสดงชุด เมขลา-รามสูร จัดอยู่ในประเภทการแสดงเบิกโรงซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ ได้นำมาเป็นบทละครเรื่อง "รามเกียรติ์" ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช การแสดงชุด เมขลา-รามสูร เป็นชุดหนึ่งที่ดีต่อดอนมาจากตำนาน วสันตนิยาย เป็นการรำที่แสดงถึงท่วงท่าลีลาของนางเมขลาซึ่งล่อแก้วัยุรามสูร ฝ่ายรามสูรก็แสดงท่วงท่าลีลาเลี้ยวไล่ไขว่คว้าเพื่อแย่งชิงลูกแก้ว จากการที่ได้ต่อดอนมาแสดงเพียงชุดสั้นๆ จึงนิยมนำแสดงชุดนี้มาเป็นการแสดงเบิกโรง (หนึ่งนุช สุวรรณัญญ, 2549)

ถึงแม้ว่าการแสดงนาฏศิลป์ไทยจะมีทั้งการแสดงแบบหมู่ และแบบคู่ ที่นักแสดงจะต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันขณะทำการแสดง แต่ก็เป็นปฏิสัมพันธ์แบบไม่สัมผัสตัวกัน หรือถ้ามีการสัมผัสกันก็มีน้อยมาก โดยนาฏศิลป์ไทยนั้นหากต้องการสัมผัสตัวกัน จะเป็นท่าที่เข้าจับหรือแตะกันแค่เวลาสั้นๆ เว้นเสียแต่จะเป็นการประกอบเพื่อการขึ้นลอย หรือการเข้าเกี่ยว ถึงจะมีการเข้าจับกันแบบชัดเจนเมื่อเทียบกับการแสดงของตะวันตกแล้วจะเห็นว่าของตะวันตกมีการจับ สัมผัสกันมากกว่า ทั้งนี้อาจขึ้นอยู่กับค่านิยมเรื่องเพศและวัฒนธรรมไทยที่เราได้ปลูกฝังให้รักนวลสงวนตัว ไม่ซิงสุกก่อนห้าม หญิงชายไม่ควรอยู่ใกล้ชิดกัน จึงอาจทำให้ค่านิยมทางวัฒนธรรมของไทยส่งผลถึงรูปแบบการแสดงออกในการแสดงนาฏศิลป์ของไทย ซึ่งก็รวมถึงชุด เมขลา-รามสูร ด้วย (สุชาติ หอมบุญ: ออนไลน์)

ปัจจุบันในวงการนาฏศิลป์ของไทย มีการให้ความสนใจในเรื่องการแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัย (Contemporary Dance) มากขึ้น ต่างก็มีการศึกษาค้นคว้าหาเทคนิครูปแบบในการนำเสนอผลงานที่แปลก ใหม่และแตกต่างเพื่อสร้างความน่าสนใจ การแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัย (Contemporary Dance) จะไม่ยึดติด ในเรื่องของเทคนิคการเต้นที่เป็นจารีต แบบแผนเดิมเพียงอย่างเดียว เพราะการออกแบบ

นั้นจะคำนึงถึง ประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก และมีโครงสร้างท่าที่หลากหลาย ที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกภายในตามยุค สมัยมากกว่าส่งผลให้มีศิลปินน้อยใหญ่ในวงการนาฏศิลป์ได้หันมาสร้างสรรค์ผลงาน ในรูปแบบการแสดง ร่วมสมัยเพิ่มขึ้นตามลำดับ และทำให้เกิดการแสดงรูปแบบใหม่ขึ้นที่เรียกว่า นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย (Thai Contemporary Dance) โดยนำแนวคิดเทคนิควิธีการต่างๆ ของตะวันตกมาพัฒนาร่วมกับเทคนิคหรือ รูปแบบของการแสดงนาฏศิลป์ไทย ในการสร้างการแสดงร่วมสมัยล้วนมีเทคนิคให้เลือกใช้หลากหลายเทคนิคโดยบางครั้งในหนึ่งการแสดงก็อาจใช้หลายเทคนิคในการแสดงนั้นๆ เพื่อมาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานตามแบบฉบับของตน (กมลวรรณ จีรปัญญาภา, 2553)

เทคนิค Contact Improvisation ก็ถือว่าเป็นอีกหนึ่งเทคนิคที่ศิลปินร่วมสมัยนำมาใช้สร้างสรรค์การแสดง เทคนิค Contact Improvisation นั้นถูกพัฒนาขึ้นโดยนักออกแบบท่าเต้นชาว อเมริกัน ชื่อ Steve Paxton เมื่อปี พ.ศ.2515 โดยใช้กฎทางกายภาพของ แรงเสียดทาน แรงโน้มถ่วง และแรงเฉื่อย เพื่อสำรวจการเคลื่อนไหวร่างกาย ไม่ว่าจะเป็นการใช้ร่างกายแบบปกติ จนถึง การกลิ้ง กระโดด ล้ม คว่ำ การสนับสนุนและการให้น้ำหนัก ระหว่างการเต้นของนักเต้น เทคนิค Contact Improvisation เป็นการสื่อสารระหว่างคู่เต้นแบบสงบเงียบไปจนถึง การสื่อสารอย่างกระตือรือร้นรุนแรง ด้วยความสมดุล และได้มีการพัฒนาแพร่กระจายเทคนิค Contact Improvisation ในกลุ่มผู้ที่สนใจในการเต้นและการเคลื่อนไหวร่างกายจนเป็นที่สนใจทั่วโลก

ผู้วิจัยมีความสนใจในรูปแบบการแสดงเบิกโรงชุด เมขลา-รามสูรที่แสดงท่วงท่าลีลาการหลบซ่อน ล่อ ไล่ ติดตาม ต่อสู้แย่งชิงลูกแก้วระหว่างผู้แสดงเป็นนางเมขลากับผู้แสดงเป็นรามสูร และเห็นว่าตลอดการแสดงนั้น ผู้แสดงทั้งสองไม่มีการจับหรือสัมผัสตัวกันเลย แต่มีการตอบสนองในท่วงท่าลีลาที่เกิดขึ้นของฝ่ายตรงข้าม ผู้วิจัยจึงเกิดแรงบันดาลใจที่จะสร้างสรรค์การแสดงชุดเมขลา-รามสูร ในรูปแบบนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ทั้งท่วงท่าลีลา การหลบซ่อน ล่อ ไล่ติดตาม ต่อสู้แย่งชิง โดยใช้เทคนิค Contact Improvisation เพื่อสร้างสรรค์ท่าในการแสดงที่เอื้อต่อการ

สื่อสารด้านอารมณ์ การเคลื่อนไหวที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน ในการถ่ายทอดน้ำหนักของนักแสดง ในการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยชุดเมขลา-รามสูร โดยให้นักแสดงทั้งสองนำเสนอ แบบสัมผัสตัวและจับตัวกันซึ่งจะทำให้ผู้แสดงสามารถส่งอารมณ์ไปยังผู้ชมให้รับรู้มากขึ้น

ทั้งนี้ในการนำเสนอการแสดงนาฏยรังสรรค์ร่วมสมัย ชุดเมขลา-รามสูรโดยใช้เทคนิค Contact Improvisation นั้นจะไม่ยึดติดกับรูปแบบการนำเสนอท่าทางตามจารีต เพื่อให้ได้ถึงรูปแบบการนำเสนอที่แตกต่างและหลากหลาย ที่จะสร้างความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น และให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้ชมในปัจจุบัน การสร้างสรรค์การแสดงชุดนี้ จะเป็นอีกหนึ่งแนวทางในการนำเสนองานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย สู่วงการนาฏศิลป์ไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสรรค์การแสดงนาฏยรังสรรค์ร่วมสมัย
2. เพื่อสร้างสรรค์การแสดงนาฏยรังสรรค์ร่วมสมัย ชุดเมขลา-รามสูรโดยใช้เทคนิค Contact Improvisation

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยโดยใช้เทคนิค Contact Improvisation
2. ผลงานการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ชุด เมขลา-รามสูร

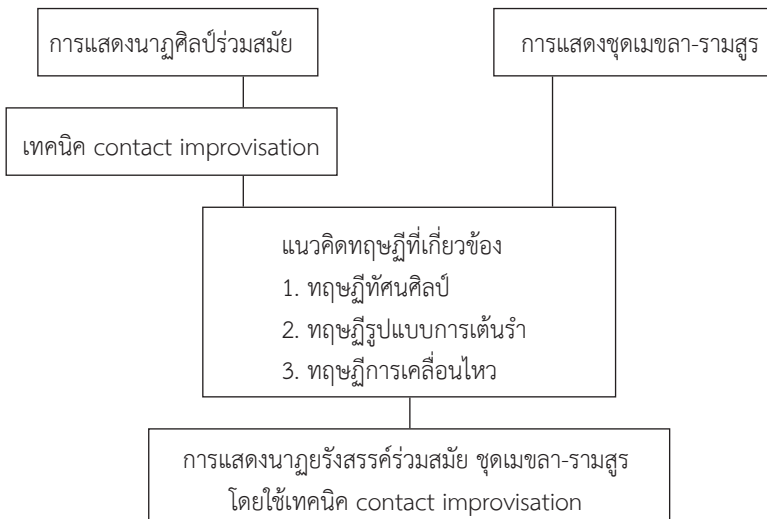
ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเฉพาะการออกแบบท่าทางโดยใช้เทคนิค Contact Improvisation เพื่อสร้างสรรค์การแสดงนาฏยรังสรรค์ร่วมสมัย ชุด “เมขลา-รามสูร” โดยใช้เทคนิค Contact Improvisation ให้เกิดขึ้น

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. นาฏยรังสรรค์ร่วมสมัย คือ รูปแบบการสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบของผู้วิจัยโดยการผสมผสานระหว่างเทคนิค contact improvisation ร่วมกับรูปแบบทำรำนาฏศิลป์ไทย ก่อให้เกิดการแสดงรูปแบบใหม่ขึ้น
2. Contact Improvisation คือ เทคนิคการใช้ร่างกายแบบคู่หรือเป็นกลุ่มที่ต้องอาศัยการรองรับแรง การให้แรง การถ่ายเทน้ำหนักด้วยความสมดุล ตามกฎทางกายภาพของ แรงเสียดทาน แรงโน้มถ่วง และแรงเฉื่อย โดยรวมถึงการใช้ร่างกายกับวัตถุ สิ่งของที่อยู่รอบตัวได้ด้วย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การทบทวนวรรณกรรม

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์การแสดงร่วมสมัย รวมถึงการสัมภาษณ์

ผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ร่วมสมัย เพื่อวิเคราะห์หารูปแบบ วิธีการ และสร้างสรรค์การแสดงนาฏยรังสรรค์ร่วมสมัย ชุดเมขลา-รามสูร โดยใช้เทคนิค Contact Improvisation ให้เกิดขึ้นจริง

จากการทบทวนวรรณกรรมในการศึกษาเรื่องการสร้างสรรค์การแสดงนาฏยรังสรรค์ร่วมสมัย ชุด”เมขลา-รามสูร” โดยใช้เทคนิค Contact Improvisation พบว่าวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องแบ่งได้ดังนี้

1. การแสดงชุดรามสูร-เมขลา
 - 1.1 ความเป็นมาของการแสดง ชุด รามสูร-เมขลา
 - 1.2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับ เมขลา-รามสูร
 - 1.3 ผู้แสดง
 - 1.4 ลักษณะรูปแบบการแสดงแบบ
2. นาฏศิลป์ร่วมสมัย (Contemporary Dance)
 - 2.1 ความเป็นมาของการแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัย
 - 2.2 แนวคิดและรูปแบบของนาฏศิลป์ร่วมสมัย
 - 2.3 นิยามของศิลปะร่วมสมัย
3. แนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรคงานนาฏศิลป์
 - 3.1 ทฤษฎีทัศน์ศิลป์
 - 3.2 ทฤษฎีรูปแบบการเต้นรำ
 - 3.3 ทฤษฎีการเคลื่อนไหว
 - 3.4 ศาสตร์แห่งการเคลื่อนไหวเบื้องต้น
4. เทคนิค Contact Improvisation
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมสรุปได้ว่าการแสดงชุดเมขลา-รามสูรเป็นการแสดงเบิกโรงในรูปแบบการรำคู่ตัวละครตัวนาง และตัวยักษ์ ตามลักษณะของนาฏศิลป์ไทย มุ่งเน้นความสวยงามและความประณีตของท่ารำในด้านการรำโชว์ฝีมือในการนำเสนอเหตุการณ์ การแย่งชิงดวงแก้วของนางเมขลา และมีการใช้พื้นที่นำ

สนใจที่เรียกว่า “โคมสามใบ” และ “ยันต์สี่ทิศ” มีการใช้พื้นที่ระหว่างนักแสดงเป็นเส้นขนานกันไปเรื่อย ๆ โดยไม่มีการสัมผัสตัวกันแต่มีการโต้ตอบกันในเหตุการณ์ที่นำเสนอ การแสดงชุดเมขลา-รามสูรนี้ ได้ มีการดำเนินเรื่องอยู่ 2 ลักษณะ คือ 1. การดำเนินเรื่องตามบทพระราชนิพนธ์ฉบับเต็ม ใช้เวลาประมาณ 40-60 นาทีและ 2. การแสดงแบบย่อที่ได้ตัดตอนมาเฉพาะการแย่งชิงดวงแก้วระหว่างรามสูรและนางเมขลา จะใช้เวลาเพียง 10-15 นาทีเท่านั้น

นาฏศิลป์ร่วมสมัย (Contemporary Dance) มีความพิเศษที่เป็นเอกลักษณ์ซึ่งจะไม่ยึดติดอยู่กับรูปแบบงานตามแบบแผนเดิม สลัดทิ้งประเพณีและระเบียบแบบแผน โดยจะคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก มีโครงสร้างท่าทางที่หลากหลายและพยายามค้นหาการเคลื่อนไหวที่แตกต่างออกไปจากเดิม ด้วยจุดมุ่งหมายของการเคลื่อนไหวร่างกาย คือ การแสดงออกถึงความรู้สึก ภายในจิตใจ ทศนคติ ผู้สร้างสรรค์ผลงานจึงหาวิธีหลุดออกจากกฎเกณฑ์ที่ตายตัว และแสวงหาการค้นรูปแบบใหม่ที่เป็นธรรมชาติมากขึ้นด้วยเทคนิคต่างๆ

แนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรคงานนาฏศิลป์สุรพล วิรุฬห์รักษ์ กล่าวว่า นาฏยประดิษฐ์ หมายถึง การออกแบบและการสร้างสรรค์ แนวคิด รูปแบบกลวิธีของนาฏศิลป์ชุดหนึ่ง ที่แสดงโดยผู้แสดงคนเดียว หรือหลายคน ทั้งนี้รวมถึงผลงานในอดีต นาฏยประดิษฐ์ จึงเป็นการทำงานที่ครอบคลุม ปรัชญา เนื้อหา ความหมาย ท่ารำ ท่าเต้น การแปลแถว การตั้งซุ้ม การแสดงเดี่ยว การแสดงหมู่ การกำหนดเครื่องดนตรี เพลง เครื่องแต่งกาย ฉากและส่วนประกอบอื่นๆ (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547) ทฤษฎีทัศนศิลป์แบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ 1. องค์ประกอบทางทัศนศิลป์ และ 2. การจัดองค์ประกอบทางทัศนศิลป์

1. องค์ประกอบทางทัศนศิลป์ได้แก่ จุด, เส้น, รูปร่าง, รูปทรง, ช่องว่าง, ลักษณะผิว, มวล, สี, คุณค่า

2. การจัดองค์ประกอบทางทัศนศิลป์ การจัดองค์ประกอบทางทัศนศิลป์มีหลัก อยู่ 2 ประการ คือ

ความมีเอกภาพคือ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ของสิ่งที่ แสดงออกในงานศิลปะนั้นๆ

ความสมดุลคือ น้ำหนักที่รู้สึกได้ด้วยการมองเห็นและการได้ ยืน (นพพล จำเริญทอง, 2555)

ทฤษฎีรูปแบบการเต้นรำรูปแบบ Ternary แบบ A B A เป็นรูปแบบทั่วไปและเป็นที่ยอมรับเนื่องจากเป็นการกลับไปสู่จุดเริ่มต้น เป็นวิธีที่สะดวก และนำไปสามารถใช้สามารถให้ความรู้สึกผู้ชม และทราบว่าจะเกิดอะไรขึ้นต่อไป การกลับไปสู่ตอน A ใหม่ทำได้โดยเปลี่ยนองค์ประกอบ หรือลำดับขององค์ประกอบเล็กน้อยและต้องมีความคล้ายกับตอน A ในช่วงแรกอย่างมาก (โดยที่ตอน B มีรูปแบบที่ขัดแย้งกัน) เป็นการแสดงซ้ำตอนเริ่มต้น หรือเป็นการเสริมสร้างส่วนนี้ให้โดดเด่นขึ้นมา JAC-QUELINE M. SMITH (สุวรรณี บุญเพ็ญ, ผู้แปลและเรียบเรียง, 2541 อ้างถึง ใน คัททรียา ประกอบผล. 2559)

เทคนิค Contact Improvisation เกิดขึ้นเมื่อประมาณปี 1960 โดย Steve Paxton โดย Contact improvisation เปรียบได้กับการเตรียมพร้อมสำหรับการรับรู้ เพื่อให้ทราบถึงกระบวนการการตอบสนองของร่างกาย ทั้งอารมณ์ความรู้สึก สิ่งเร้ารอบตัวไม่ว่าจะเป็น การมอง การได้ยินหัวใจของ contact นั้นมักจะอยู่ที่การรับรู้ การรู้สึก การฟังอย่างลึกซึ้ง เน้นการเปิดกว้างทางโครงสร้างท่า การกล้าให้ กล้ารับ กล้าปฏิเสธ เช่น การที่นักเต้นมาสัมผัสโดนตัวกันแล้วไม่ยึดติดกับท่าเต้น แต่จะต้องรับรู้ ฝ้ามอง สิ่งที่มาสัมผัสว่าสื่อสารและตอบสนองกันอย่างไร ในส่วนของ Partner สำหรับ contact นั้นไม่ได้จำกัดอยู่แค่มนุษย์เท่านั้น แต่หมายถึงทุกสิ่งที่อยู่รอบตัวเราและเราสามารถรับรู้ได้

ในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย โดยใช้เทคนิค Contact improvisation ถือว่าเป็นอีกหนึ่งแนวทางในการสร้างสรรค์การแสดงเพื่อนำเสนอรูปแบบการแสดงที่แตกต่างไปจากเดิม ซึ่งผู้วิจัยคาดว่า จากการเลือกใช้เทคนิค Contact improvisation กับรูปแบบนาฏศิลป์ไทยจะทำให้เกิดรูปแบบการแสดงร่วมสมัยที่น่าสนใจและเพิ่มทางเลือกให้กับผู้ชม และคาดว่ารูปแบบเทคนิค Contact

improvisation จะช่วยให้ผู้แสดงได้เกิดการเรียนรู้ในการใช้ร่างกายที่หลากหลาย พร้อมกับการสำรวจตัวเอง และคู่เต้นของตนมากขึ้น จากการรองรับ, การส่งมอบ, การประคับประคอง ตามหลักเทคนิค Contact improvisation ซึ่งจะทำให้ผู้แสดงสามารถนำเสนอความรู้สึกในการแสดงผ่านท่าทางในการแสดงได้น่าสนใจมากยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างในการสัมภาษณ์
3. การสังเกตการณ์ทั้งแบบไม่มีส่วนร่วมและแบบมีส่วนร่วม
4. การสร้างสรรค์ผลงานการแสดงโดยนำองค์ความรู้ที่ได้วิเคราะห์จากข้อมูลที่รวบรวมมาเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์การแสดง
5. การนำเสนอผลงานการแสดงโดยมีผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนาฏศิลป์ไทย และทางด้านนาฏศิลป์ร่วมสมัยเป็นผู้ประเมินผลงาน

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เพื่อสร้างสรรค์การแสดงนาฏยรังสรรค์ร่วมสมัยชุด เมขลา-รามสูร โดยใช้เทคนิค Contact Improvisation ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และศิลปินเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ถึงกระบวนการ ขั้นตอนรวมถึงเทคนิควิธีการการสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยโดยใช้เทคนิค Contact Improvisation จากการแสดงเบิกโรงชุด เมขลา-รามสูร ให้เกิดขึ้นได้ดังนี้

1. **โครงเรื่อง** ผู้วิจัยตีความวรรณกรรมเปรียบเทียบกับสถานการณ์ปัจจุบันว่า “รามสูร” คือ “ชายหนุ่ม” ที่มีทรัพย์สินเป็นอาวุธจตุรรมสูรที่มีขวานประจำตัว และ “นางเมขลา” คือ “หญิงสาว” ที่เพียบพร้อมไปด้วยความงามในเรือนร่างและเปรียบ

ได้กับดวงแก้วประจำกายนางเมขลา และเมื่อชายหนุ่มเจอหญิงสาวจึงปรารถนาที่อยากจะทำอะไรก็เกิดเป็นเกมระหว่างชายหนุ่มที่หมายปองในเรือนร่างหญิงสาว เกิดเป็นการไล่ตามอย่างไม่ลดละ ผู้วิจัยจึงกำหนดการดำเนินเรื่องราวแบ่งออกเป็น สามช่วงดังนี้ ล่อลวง ต่อสู้แย่งชิง ไต่ติดตาม

2. การคัดเลือกผู้แสดงผู้วิจัยได้เลือกใช้นักแสดงหญิงรับบท “เมขลา” และเลือกใช้นักแสดงชาย รับบท “รามสูร” โดยจะต้องเป็นผู้ที่มีพื้นฐานทางด้านนาฏศิลป์ไทยและหากเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการแสดงตะวันตกจะพิจารณาเป็นพิเศษ เพื่อให้ร่างกายสามารถรองรับเทคนิคต่างๆ ที่จะใช้ในการสร้างสรรค์ท่าทางในแสดง ได้ดียิ่งขึ้น

3. การออกแบบท่าที่ใช้ในการแสดงผู้วิจัยเลือกใช้การเคลื่อนไหวแบบ เทคนิค Contact Improvisation ประกอบกับท่าทางของนาฏศิลป์ไทยแต่จะไม่ยึดติดการนำเสนอลีลาตามแบบจารีตเพื่อให้เกิดความอิสระในการออกแบบท่าทางในการแสดงและการถ่ายทอดอารมณ์ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

โดยเริ่มจากให้นักแสดงทำการฝึกซ้อมแสดงชุดเมขลา-รามสูร ตามแบบจารีตเพื่อให้ทราบถึงลำดับขั้นตอนการนำเสนอเรื่องราวในการแสดงตามแบบจารีต จากนั้นได้ให้นักแสดงเริ่มฝึกการใช้ร่างกายตามหลักเทคนิค Contact Improvisation เพื่อให้ทราบถึงการใช้ร่างกายที่แตกต่างและเพื่อให้ทราบถึงการรับส่งน้ำหนัก การรับรู้ระหว่างคู่เต้น

แล้วจึงเริ่มให้นักแสดงด้นสด(Improvise) กับคู่เต้นเพื่อละลายโครงสร้างร่างกายที่เคยชินแบบจารีตซึ่งการละลายโครงสร้างที่เคยชินนี้ก็ถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญ เนื่องจากถ้าหากนักแสดงไม่สามารถใช้ร่างกายที่หลากหลายได้อาจส่งผลกระทบต่อ การสร้างสรรค์ลีลาท่าทางในการแสดงและจะไม่ทำให้เกิดสิ่งใหม่ที่นาสนใจขึ้น โดยขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ให้ฝึกกับเพลงในจังหวะทำนองต่างๆ ที่หลากหลายประกอบด้วย

ในขั้นตอนต่อมา คือ การสร้าง ออกแบบ และเลือกท่าทางในการแสดง ผู้วิจัย ได้ให้นักแสดงใช้วิธีด้นสด (Improvise) ในการใช้ร่างกายแบบเทคนิค Contact Improvisation จากโจทย์ที่ผู้วิจัยเป็นผู้ให้ ตามสถานการณ์ต่างๆ ที่จะใช้ในการนำ

เสนอการแสดง เช่น หลกล่อ, ติดตาม, แย่งชิง, โดยผู้วิจัยจะเป็นผู้เฝ้ามอง และให้โจทย์ไปเรื่อยๆ จนกว่าจะเห็นว่าเกิดการเคลื่อนไหวหรือทำทางที่สื่อถึงความหมายที่ชัดเจนที่สุด ที่จะใช้ในแต่ละช่วงของการแสดงได้ แล้วทำการเลือกรูปแบบการเคลื่อนไหวหรือทำทางนั้นไว้สำหรับนำมาร้อยเรียงในการแสดงพร้อมกับให้นักแสดงทำซ้ำในทำนองๆ เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยกับกระบวนกาที่ได้เลือกไว้ ผู้วิจัยจะทำการจดบันทึก และบันทึกภาพวิดีโอ ในทำทางที่ได้เลือกใช้ตามสถานการณ์ที่กำหนดไว้ เมื่อได้ทำทางต่างๆตามสถานการณ์ที่จะใช้ในการแสดงครบถ้วนแล้ว จึงเริ่มจัดวางองค์ประกอบในการ

แสดงในเรื่องของการใช้พื้นที่ ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการใช้พื้นที่แบบยันต์สี่ทิศ และโคมสามใบ มาใช้ในการแสดง ประกอบกับทฤษฎีทัศนศิลป์ ในเรื่องการจัดองค์ประกอบทัศนศิลป์ ความเป็นเอกภาพ ความสมดุล โดยได้นำหลักทฤษฎีต่างๆ มาใช้ในการสร้างสรรค์งานในการสร้างสรรค์การแสดงดังนี้

3.1 องค์ประกอบทางทัศนศิลป์ จุด, เส้น, ช่องว่าง ผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการออกแบบการใช้พื้นที่บนเวที การใช้ทิศทางการเคลื่อนไหวที่ของนักแสดงเพื่อให้สอดคล้องกับเรื่องราวและการสื่อถึงความหมายในการสื่อสารระหว่างผู้แสดงและผู้ชม

รูปร่าง, รูปทรง, มวลผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการส่วนของการออกแบบทำทางในการแสดง และการเลือกท่าที่ตรงกับความต้องการ ในขั้นตอนการออกแบบท่า เพื่อให้เกิดมิติที่ของโครงสร้างท่าที่แปลกใหม่น่าสนใจในการแสดงของการเต้นคู่

สี, ลักษณะผิว, คุณค่า ผู้วิจัยได้นำมาใช้ในเรื่องการออกแบบเครื่องแต่งกายและการออกแบบแสงในการสร้างบรรยากาศในการแสดง

3.2 การจัดองค์ประกอบทางทัศนศิลป์ความเป็นเอกภาพ ความสมดุล ใช้ในการจัดองค์ประกอบบนเวที ในการนำเสนอการแสดงไม่ว่าจะเป็นการจัดวางตำแหน่งของผู้แสดง

3.3 ทฤษฎีทฤษฎีรูปแบบการเต้นรำผู้วิจัยใช้เป็นแนวคิดในการออกแบบลำดับการนำเสนอในการแสดง โดยใช้รูปแบบ Ternary แบบ A B A เป็นการกลับไปสู่จุดเริ่มต้น ประกอบกับการใช้หลักแนวคิดการใช้ สัดส่วน (Proportion) ความ

สมดุล (Balance) จุดเชื่อมต่อ (Transition) การพัฒนาด้วยเหตุผล (Logical Development) และความเป็นเอกภาพ (Unity) มาเป็นหลักในการออกแบบการแสดง เพื่อให้การแสดงมีลำดับในการนำเสนอที่หน้าสนใจและสอดคล้องกัน และใช้เป็นหลักแนวคิดในการออกแบบท่าทาง ในการเต้นคู่ที่จะทำให้ท่าทางในการแสดงสอดคล้องกับเนื้อเรื่องที่นำเสนอ

เมื่อได้ขั้นตอนและรูปแบบการแสดงครบถ้วนแล้วผู้วิจัยจึงให้นักแสดงเริ่มทำการฝึกซ้อมการแสดงตั้งแต่ต้นจนจบการแสดงประกอบกับดนตรีที่จะใช้ในการแสดง โดยในขั้นตอนนี้หากมีช่วงใดในการแสดงที่ยังไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัยก็จะทำการปรับแก้ไขให้เหมาะสมกับการแสดง จนพร้อมที่จะนำเสนอการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยชุด เมขลา-รามสูร โดยใช้เทคนิค Contact Improvisation อย่างสมบูรณ์

4. เพลงประกอบ ผู้วิจัยได้เลือกใช้เพียงเสียงเอื้อนในการแสดงเบิกโรงชุด เมขลา-รามสูร และเสียงฉิ่ง ในจังหวะอัตรา 3 ชั้น และชั้นเดียว ประกอบกับบทเพลง Hang Chill by the Hang Playing Hedge Monkeys และ rabbit run ของ Flanagan and Allen เพื่อสร้างความน่าสนใจและช่วยในการสนับสนุนสถานการณ์ในการแสดงให้คนดูรู้สึกคล้อยตามในแต่ละช่วง

5. เครื่องแต่งกาย ในการออกแบบเครื่องแต่งกายในการแสดงชุดนี้ผู้วิจัยได้เลือกใช้เครื่องแต่งกายที่ใช้ในสังคมปัจจุบันและเพื่อสะดวกต่อการเคลื่อนไหว มีการเลือกใช้สีของเครื่องแต่งกายให้สอดคล้องกับวรรณกรรม โดยให้ผู้แสดงฝ่ายชายแต่งกายสวมกางเกงทรงสแล็ค และเสื้อเชิ้ตสีดำ สวมสูทสีเขียว ตามสีกายของรามสูร ผู้แสดงฝ่ายหญิงสวมกางเกง และเสื้อเกาะอกมีสายคล้องคอสีน้ำเงิน ตามสีกายของเมขลา

อภิปรายผล

1. การสร้างงานร่วมสมัยเกิดขึ้นในลักษณะของการทดลอง การนำเสนอแนวคิดใหม่ เทคนิคใหม่ เพื่อให้มีรูปแบบการแสดงที่แปลกใหม่อยู่เสมอ ผู้วิจัยจึงได้นำโครงเรื่องจากการแสดงเบิกโรงชุด “เมขลา-รามสูร” มาตีความใหม่เปรียบเทียบ

กับเหตุการณ์ในปัจจุบันโดยนำเสนอถึงเรื่องราวการแย่งชิง ระหว่างผู้ชายที่มีทรัพย์ เป็นอาวุธใน และผู้หญิงที่มีความงามเป็นเครื่องมือในการต่อรอง รวมถึงการนำรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ไทยที่มีอยู่เดิมมาพัฒนาาร่วมกับเทคนิค Contact Improvisation ในการสร้างสรรค์ท่าที่ใช้ในการแสดง

2. ด้วยรูปแบบของการแสดงเบิกโรงชุด“เมขลา-รามสูร” มีจารีตแบบแผนปฏิบัติที่ชัดเจน ในขณะที่การแสดงร่วมสมัยเปิดกว้างในการนำเสนอรูปแบบการแสดงที่แตกต่างและแปลกใหม่ ในการสร้างสรรค์ผลงานครั้งนี้ผู้วิจัยได้หลีกเลี่ยงหลักปฏิบัติตามจารีตของการแสดงเบิกโรงชุด“เมขลา-รามสูร”เนื่องจากผู้วิจัยได้ศึกษาแล้วว่าหลักจารีตบางประการขัดแย้งต่อการสร้างสรรค์ผลงานซึ่งจะทำให้เกิดเป็นข้อจำกัดในการค้นหาหรือสร้างสรรค์ผลงานรูปแบบใหม่

3. นักแสดงที่มีพื้นฐานทางนาฏศิลป์ไทยจะคุ้นชินกับโครงสร้างท่าและรูปแบบการเคลื่อนไหวที่สง่างามโดยอัตโนมัติเนื่องจากมีการใช้ร่างกายในรูปแบบเดิมเป็นระยะเวลานานจะทำให้เกิดความคุ้นชินในรูปแบบนั้นๆ ซึ่งเป็นการใช้ร่างกายที่ค่อนข้างจำกัด เมื่อนักแสดงได้ทำการฝึกปฏิบัติตามหลักเทคนิค Contact Improvisation แล้วนักแสดงมีความสามารถรองรับรูปแบบการเคลื่อนไหวร่างกายในการแสดงที่หลากหลายมากขึ้น เช่น การขึ้นลอยตัว การบิดม้วนตัว

4. การให้นักแสดงฝึกทำการดันสด (Improvise) แบบสัมผัสตัวกัน ด้วยกระบวนการของการฝึก การรับรู้ การรู้สึก การฟังอย่างลึกซึ้ง โดยนักแสดงไม่ยึดติดกับท่าเต้น หากแต่รับรู้ ฝึมองสิ่งที่มาสัมผัสแล้วสื่อสารกับสิ่งสิ่งนั้นเพื่อถ่ายทอดมันออกมา สามารถช่วยในการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของนักแสดงที่แสดงออกไปยังผู้ชม และการรับส่งอารมณ์ให้กับคู่เต้นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

5. การออกแบบท่าทางการเคลื่อนไหวและการใช้พื้นที่บนเวทีของนักแสดง ถูกกำหนดโดยสถานการณ์ในการแสดง เน้นการนำเสนอจุดประสงค์สำคัญในสถานการณ์ต่างๆ ร่วมกับการจัดองค์ประกอบทางทัศนศิลป์ เรื่อง ความมีเอกภาพ ความสมดุลช่องว่าง เส้นและจุดเพื่อให้ผู้ชมได้รับการสื่อสารของตัวละครที่นำเสนอได้อย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการทำการวิจัยเรื่องนาฏยรังสรรค์ร่วมสมัย ชุด “เมขลา-รามสูร” โดยใช้เทคนิค contact improvisation ผู้วิจัยได้แยกเป็นประเด็นดังนี้

1. รูปแบบการนำเสนอทฤษฎีและกลวิธีการในการแสดงนาฏยรังสรรค์ร่วมสมัย ชุด “เมขลา-รามสูร” โดยใช้เทคนิค contact improvisation นั้น มีการนำเสนอที่น่าสนใจในเรื่องของการนำการแสดงนาฏศิลป์ไทยที่เป็นจารีต ประสานกับเทคนิคตะวันตกมาตีความเพื่อสะท้อนความเป็นปัจจุบัน ถือเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยให้กับผู้ที่สนใจในอนาคต

2. การนำเทคนิค Contact Improvisation มาใช้ร่วมกับโครงสร้างของนาฏศิลป์ไทย ทำให้เกิดรูปแบบของโครงสร้างท่าและการเคลื่อนไหวการนำเสนอ การไล่ติดตาม การต่อสู้แย่งชิง ในการแสดงที่แปลกใหม่ใน ทำให้การแสดงน่าติดตามมากขึ้น หากมีการฝึกหัดและพัฒนาอย่างต่อเนื่องคาดว่าจะส่งผลในด้านบวกให้กับวงการนาฏศิลป์ไทยในเรื่องของการใช้ร่างกายที่หลากหลายโดยที่มีรากมาจากนาฏศิลป์ไทย

3. ในการสร้างสรรค์ผลงานที่ใช้เทคนิค contact improvisation จำเป็นอย่างยิ่งในเรื่องของเวลาเนื่องจากเป็นกระบวนการที่ใช้การฟังการรับรู้สิ่งรอบข้าง กระบวนการของความรู้สึก การรับส่งน้ำหนั จากความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ทั้งระหว่างผู้เต้นหรือสิ่งของรอบตัวจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้เวลาอยู่กับสิ่งๆ นั้น คนๆ นั้นเพื่อให้ได้ซึ่งเป้าหมายอันสูงสุดที่จะเกิดขึ้น เพราะจากการศึกษาข้อมูลและการปฏิบัติกระบวนการนี้จะไม่มีทางลัดที่จะนำไปสู่ความสมบูรณ์และความซับซ้อนในการสร้างสรรค์

4. นักแสดงที่มีพื้นฐานทางนาฏศิลป์ไทยในปัจจุบันนั้นควรได้รับการฝึกฝนการใช้ร่างกายในรูปแบบและเทคนิคต่างๆ เพิ่มเติมด้วยเพราะนักแสดงที่ได้รับการฝึกฝนตามแบบจารีตเพียงอย่างเดียว นั้นร่างกายจะคุ้นชินกับการเคลื่อนไหวร่างกายตามแบบจารีตโดยอัตโนมัติ ซึ่งจะทำให้นักแสดงเกิดปัญหาในการใช้ร่างกายเมื่อจะต้องทำการแสดงในรูปแบบใหม่

5. ข้อเสนอแนะสำหรับนักวิจัยด้านศิลปะการแสดง จากการวิจัยและทดลองปฏิบัติเทคนิค contact improvisation ร่วมกับนาฏศิลป์ไทยผู้วิจัยเห็นว่าเทคนิค contact improvisation มีกระบวนการที่น่าสนใจ ที่อาจจะนำไปใช้พัฒนาทางด้านการการแสดงอารมณ์ความรู้สึกในการแสดงนาฏศิลป์ไทย หรืออาจนำนาฏศิลป์ไทยมาสร้างสรรค์ร่วมกับเทคนิคตะวันตกอื่นๆเพื่อให้เกิดรูปแบบของการแสดงและองค์ความรู้ใหม่ให้กับวงการการแสดงและนาฏศิลป์ไทยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กมลวรรณ จิรภิญญาภา. (2553). **นาฏศิลป์ร่วมสมัย** (ออนไลน์). ค้นเมื่อ 16 สิงหาคม 2559, จาก<http://darmacmru.blogspot.com/2010/08/blog-post.html>
- คัททริยา ประกอบผล(2559). **กระบวนการสร้างงานนาฏศิลป์ไทยของสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปศึกษานาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
- นพพล จำเริญทอง. (2555). **การวิเคราะห์การสร้างงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยกรณีศึกษา พิเชษฐ กลั่นชื่น**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
- พิรพงศ์ เสนไสย. (2546). **นาฏยประดิษฐ์** (พิมพ์ครั้งที่1). ภาพสนธิ์: ประสานการพิมพ์สุชาติ หอมบุญ. **เพศกับวัฒนธรรมไทย** (ออนไลน์). ค้นเมื่อ 2 มิถุนายน 2017, จาก<https://sites.google.com/site/sukhsuksam4/home/bth-thi-4-phes-kab-wathn-thr-rmi>
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547). **หลักการแสดงนาฏศิลป์ปริทรรศน์**. (พิมพ์ครั้งที่ 3) . กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- หนึ่งนุช สุวรรณรัฐ (2549). **เมขลา-รามสูร**. ศิลปนิพนธ์หลักสูตรศิลปบัณฑิต สาขา นาฏศิลป์ไทย คณะศิลปศึกษานาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์